

* צוות הדרכה שבט יונתן - ההדרכה בשמיים החניכים בעננים *

כל מה שרציתם לדעת על הדרכה בטיול אבל לא שאלתם כי בעצם אף פעם לא חשבתם על זה

הקדמה קצרצה

מיני חוברת זו נועדה לסכם ולהבהיר את ההרצאה הנודעת מסמינר האמצע " במה שונה הדרכת טיול מהדרכה רגילה וכמה פרצופים נטע מסוגלת לעשות בדקה.

אם כן, כפי שאמרנו - זה לא משנה מה מעבירים בטיול, be tiyul. לא בטיול מסוים - אם כי בהדרכת שטח באופן כללי! ועל כן יש לנסות וליישם את עקרונות אלו כמה שיותר בטיול המתקרב, בכוונה לשפר יכולות לשאר הטיולים והמפעלים וכו'

אם כן - על מה דיברנו (או יותר נכון - נטע דיברה):

לבוא ולהדריך טיול כמו שאנחנו מדריכים בשבט זה סתם פספוס של הטיול, מה גם שזה משעמם לנו.. על כן יש לבוא ולזכור כמה דברים לפני הכל -

הטיול הוא אמצעי, דרך פעולה, להעברת תכנים! (=מתודה). ייחודו, משאר דרכי הפעולה, שהוא ממחיש ומוחשי ולפיכך ראוי להשתמש בו במקום הנכון ובתכנים מתאימים.

למה התכוון המשורר?

המשורר אומר בעצם, שהטיול עצמו כטיול הוא מתודה. אין צורך להציב בפעולה בטיול את הערך ' תעודד עזרה לזולת וערבות הדדית" שכרגע החניכים סיימו לבשל ארוחת ערב לעצמם, לנקות ולסדר את המאהל שלהם ללילה. יש צורך לסייע להם לעזור אחד לשני, אבל לא לעשות במקומם. וכפי שכתוב בהמשך, הטיול לעצמו הוא מוחשי וממחיש. אין צורך להביא פלקט מתקמץ ולצייר עליו מיני תופעות טבע, אם אפשר להדגים אותם עם חומרים בשטח, או עם תצפית פשוטה למשל.

*** צוות הדרכה שבט יונתן - ההדרכה בשמיים החניכים בעננים ***

אבל מה ייחודי לצופים? היכן ההדרכה הצופית בטיול שונה מטיולים אחרים?

הבה ניזכר בטבלה :

חברים	משפחה	סיירות	בית ספר	הטיול הצופי	מעורבות חניכים
הכי גובהה שיכולה להיות	תלוי בסוג המשפחה - בדרך כלל הילדים פסיביים לגמרי וההורים עושים הכל - כולל לבשל	מובנית משימתית	לא קיימת כלל	חלקה מובנית - בישול, ג'ריקנים, חלקה תלויה במדריך - וועדות שונות, משימות במהלך הטיול	
לא קיימת לרוב	לא קיימת לרוב	מדריך שמכיר את הקבוצה, בעיקר הדרכה מקצועית	מדריך מקצועי מבחוץ, בעיקר הדרכה מקצועית	מדריך שמכיר את הקבוצה טוב. הדרכה מקצועית וחברתית כאחד	סוג ההדרכה
החבר החננה?	בדרך כלל אין. או שמא אחד ההורים הסמכותיים בחבורה?	מדריך צעיר של הקבוצה	מדריך מבוגר ומקצועי	מדריך צעיר אישי של הקבוצה	מי המדריך
חברתי נטו	משפחתי חברי	קטנה מאוד	כיתה בבית ספר.	קטנה, מכירה טוב, בהליך גיבוש או בגיבוש מוחלט	אופי הקבוצה
הנאה וכיף	הנאה משפחתית, הכרת הארץ?	הכרות מעמיקה עם הטבע	ידע - על פי דרישות בית הספר	מקצועיות על פי הגיל, חברתיות על פי הקבוצה	מטרות הטיול
חבר	אבא, אמא, אהובים יקרים	בעיקר מקצועי	מקצועי	אח גדול, סמכותי, חברי, מקצועי	הקירבה למדריך
החבורה	משפוחס, או שמא כמה משפוחס	קבוצה קטנה שעיקרה לימוד	הכיתה - קבוצה גדולה שרגילה להיות קבוצה מקצועית - שיעורים בכיתה	מסגרת שיוצאת מהשגרה של שבט אל הטבע	מסגרת חברתית
חברה?	אוכל...?	דגש חזק על טבע	יותר כסף יותר כלים..	הכלי הצופי... למידה דרך התנסות	כלים ייחודיים

* צוות הדרכה שבט יונתן - ההדרכה בשמיים החניכים בעננים *

מסקנות מהטבלה... או שמא - שאלות למחשבה

במבט ראשון נראה שהכל מובן מאליו בטבלה הזו, ועל כן אם כך - מדוע אנחנו לא מייחסים לכך שום דבר בצורת ההדרכה בטיול? האם אנחנו בונים את הפעולות לטיול בשונה ממערכים בשבט? האם לטיול אנו בונים עזרים שאינם פלקטים או פתקים או אוכל?...?

מסקנה שניה וגם די ברורה היא שהמדריך הוא דמות סמכותית ומוערכת מאוד.
חברתית - המדריך בצופים הוא מוקד העניינים (בשונה למשל מהמדריך המקצועי בטיולי בתי ספר),
הוא יכול לקבוע בקלילות מה יחשבו על הילד המנודה .. ובאותה מידה הוא יכול לקבוע דפוסים חברתיים למשל: " זה מגניב למחזר!!" הדרך לעשות את זה אמין, זה פשוט לעשות.

מקצועית - בדרך כלל, וכבר דשנו על זה בעבר - אנחנו מפחדים להעביר ידע. למה? כדי לא לצאת משעממים וכי "בטח החניכים נהנים עכשיו". ברור שהם נהנים, החוכמה היא גם להעביר להם ידע.
אנחנו לא קייטנת עין חמד, אנחנו תנועת נוער, שאמורה להעניק גם חוכמה אחת או שתיים. (אמא:
"איפה טיילתם?" חניך מסכן:" בנחל בצפון"... וואלה..)

נסו להוציא גם עוד מסקנות מהטבלה.. שאתם יכולים לנצל בשביל לשפר את ההדרכה שלכם...

תמיד מתסכלים עליכם...

זוכרים את דוגמת הידיים במפקד? שחניכים מסתכלים איך המדריך מבצע "חופשי הקשב" .. זה לא סתם שבסוף שנה כל קבוצה נראית כמו המדריך שלה. צורת ההתנהגות הבסיסית יותר שלכם מועברת לחניכים ובטיול, החוכמה היא לחשוב איך משתמשים בזה למען המטרות שלנו { "וואו , איזה נוף מהמם, הר שלמה הזה.. }.

אוקיי.. סבבה.. אז איך להדריך טיול?..

*** צוות הדרכה שבט יונתן - ההדרכה בשמיים החניכים בעננים ***

יש לקחת בחשבון שני מאפיינים מהם מגזור את צורת ההדרכה:
(ובסוגריים מה שדיברנו עליו בסמינר)

1. שמים דגש על ידע:

לימוד בתהליך ההכנה (ידיעת החומר באמת ולא מיד שנייה ..)
מציאת חומרים מתאימים וסינונם (מאפייני הגיל והחניכים)
התאמת ההפעלות הלימודיות לחניכים (שהלימוד לא יתפס כמשעמם)

2. מקומות להדרכה:

מה רואים בשטח - תצפית, מערה, אתר
התחשבות בצווארי בקבוק (לחשוב על הדרכות ב"עמידה")
מקום נוח- צל, שקט, מקומות ישיבה (ובלילה - תאורה, לא במדרון וכו')

3. משתמשים בטבע כמתודה:

שימוש בטבע: צמחי תבלין, עמלנות וכו'
שימוש באופי המסלול
ניצול הזדמנויות מפגש עם בע"ח, תופעות יחודיות
(יואו תראו איזה מערה קרסטית מהממת יש פה!! טירוף!)

4. התנהגות מבטאת מסר:

שמירה על הטבע (איסוף זבל, צ'ופרים אקולוגים וכו')
שמירה על החי והצומח (זוכרים את הילד שתולש עלים תוך כדי דיבור?)

*** צוות הדרכה שבט יונתן - ההדרכה בשמיים החניכים בעננים ***

5. חוויה חיובית:

חברתית

תחשות מסוגלות ובטחון עצמי (אני מסוגל לרדת את הירידה למרות שמדריך העזר עוד רגע מתפרק...)

סקרנות, חיפוש

גיוון

שימוש במס' הרב ביותר של חושים (ראיה של הטבע, שמיעת קולות הטבע או שמיעה של שירים או קטעים שמקבלים משמעות אחרת בשטח - קטעי קריאה למשל יכולים לקבל נופך שונה לגמרי אם מקריאים אותם במקום ובצורה נכונה, ריח - פרחים, אי נעימות של זבל וכו', מישוש - עלים אדמה בוץ, טעם - אוכל מהטבע?)

הדרכה בטיול צופי

הדרך המרכזית והחשובה מכולם לענות על המטרות שלנו בטיול היא שימוש בחמשת חלקי הצופיות:
"חינוך על ידי עשייה".

החניך "חושב" בידיו. העיסוק והחשיבה שהצופיות מאפשרת, נותנת פתח חדש לשיטת חינוך שלא הייתה ידועה לחניך עד שהגיע לצופים. מתודת הצופיות המעשית נבחרה להיות המתודה המרכזית של תנועת הצופים בגלל הרב גוניות שלה וההתאמה לכל גיל. מתודה זו מצריכה ידע בסיסי של המדריך. אין חניך שאינו מסוקרן ומעוניין מצופיות מעשית ומטרתנו היא לעורר את החניכים לנושא זה.

* צוות הדרכה שבט יונתן - ההדרכה בשמיים החניכים בעננים *

איך משתמשים בחמשת חלקי הצופיות בטיול:

מחנאות: תחום זה עוסק בבניה המחנאית. השימוש בסנדוד ובחבלים בכדי ליצור מחנות, מחסות או מתקנים אשר ישמשו אותנו במחנה בו נשהה.

שדאות: תחום זה עוסק בחיים בשטח. כיצד אני מתמודד עם השהייה שלי בשטח.

שימוש בחבלים בכדי לרדת ירידות או לטפס על הרים. שימוש בתושייה צופית בכדי לתת פתרונות מקוריים לתרמילי שטח, סככות צל, הבערת אש וכו'. תחום עיסוק זה מסקרן מאד ומעניין את החניכים ואינו מצריך ידע רב.

עמלנות: תחום זה עוסק בכל הנוגע ביצירה מהטבע. הבאת החניך למגע ישיר עם הטבע והחומרים המופקים ממנו מלמדת את החניך על התהליכים הקורים בטבע. דוגמאות לפעילויות: צבע מהטבע, ציורים בעזרת חומרים מהטבע, סימניות מפרחים מיובשים וכו'.

עמלנות אפשר ליצור גם מחבלים או ממחזור פסולת.

התמצאות: תחום זה עוסק בהתמצאות של החניך במרחב. התמצאות זו מתחילה ברמה הפשוטה ביותר הכוללת סוגי תצפית עד הרמה הגבוהה ביותר שהיא ניווט. התמצאות כוללת גם התמצאות ביום בעזרת מצפן או סמני דרך וגם התמצאות בלילה בעזרת כוכבים או חפץ אחר שמאיר. לימוד תחום זה יביא להתמודדות טובה יותר של החניכים בהתמצאות שלהם במרחב בתור חניכים ובתור מדריכים עם חניכים.

טבע: תחום זה הוא התחום המובהק ביותר, לכאורה, והמתאים ביותר לשימוש בטיול אבל גם בו השימוש מועט. משחקי הסוואה עם חניכים, תצפיות יומיות ולילות אחרי חיוות בשטח במחייה הטבעי להם.

מסקנת ביניים

בשביל להצליח להעביר מטרות בטיול אין צורך להשתגע על מתודיקה, יש צורך לנצל את הטיול למען המתודיקה, אנו רוצים שהחניכים ילמדו על איפה שהם היו וטיילו ולא איזה לקח אוניברסלי שאפשר להעביר בשבט. אין צורך לעשות תחרות בשביל ללמד קשר מוט, אפשר לעשות עם זה משהו מועיל במסלול.. כלומר - אם אפשר לעשות את הפעולה הזו גם בשבט - כנראה שהיא לא הכי הכי מתאימה (= מנצלת) את יתרונות הטיול

אז אם פעולה/ הפעלה/ מתודה בטיול ראויה להיות כמה שיותר שונה מהשבט, הנה לפנינו טבלה שתעזור לנו לנתח את ההבדלים ומכך להוציא מסקנות אשר ידידו לנו איך לייחד את הדרכת הטיול ...

*** צוות הדרכה שבט יונתן - ההדרכה בשמיים החניכים בעננים ***

מה ההבדל בין פעולה בשבט לטיול?

מה זה נותן לנו?	טיול - יציאה מהשגרה	פעילות שוטפת
	פעילות אינטנסיבית של כמה שעות/יומיים רצופים.	שעתיים הפסקה של כמה ימים ושוב שעתיים
	שהייה אינטנסיבית רצופה כוללת לינה, ארוחות, פיפי וכו' לא רק פעולה....	הקבוצה נפגשת רק לשם הפעילות ואח"כ חוזרים הביתה לבד
	פעילות בנושאים שונים הפרושה על זמן רחב	פעולה מרוכזת בנושא אחד למשך פרק זמן מוגבל
	"מתח הדרכה" שונה - הפעלה, חניון, הליכה במסלול	המדריך נמצא עם החניכים במשך כל זמן הפעילות
	נושא בטיחות ואחריות הופך לקריטי	מינימום בטיחות ואחריות
	סביבה זרה – אין איך או לאן לברוח..	סביבה מוכרת "אפשר לברוח הביתה מתי שרק רוצים"
	המדריך הוא הכל	המדריך הוא רק מדריך
	יערות הכרמל	הקבוצה נמצאת בשטח השבט המוכר
	נמצאים עם כל השבט	הקבוצה לא רואה כמעט פעילות אחרת
	כל הגדודים הצעירים נמצאים באותו מקום	כמעט ואין מעורבות בין גדודים בשבט

*** צוות הדרכה שבט יונתן - ההדרכה בשמיים החניכים בעננים ***

מסקנות אישיות

מה אני רוצה להצליח להעביר לחניכים על הטבע? מה חשוב לי שהם יידעו בסוף הטיול?

רעיונות למתודיקה והדרכה אשר מנצלות את הטבע.. (כמו מפת בוץ בטיול וכו'..)

איך אני מבליט את ייחוד הטיול הצופי עם הקבוצה שלי?

ועוד מחשבות..
